

נאמני פלשתינה

יהודית אוריין - בן הרצל: „נסיבות מקילות לבורותי זו מצויות במסורת

יהודית כימעט 'לאומית'...“ אהוד בן עזר: „הווייה אירוטית. תנאמית

וקולקטיבית...“ ברונובסקי: „התנוחות האלגנטיות האינטלקטואליות...“

יאב"ה אב"ע י"ב *

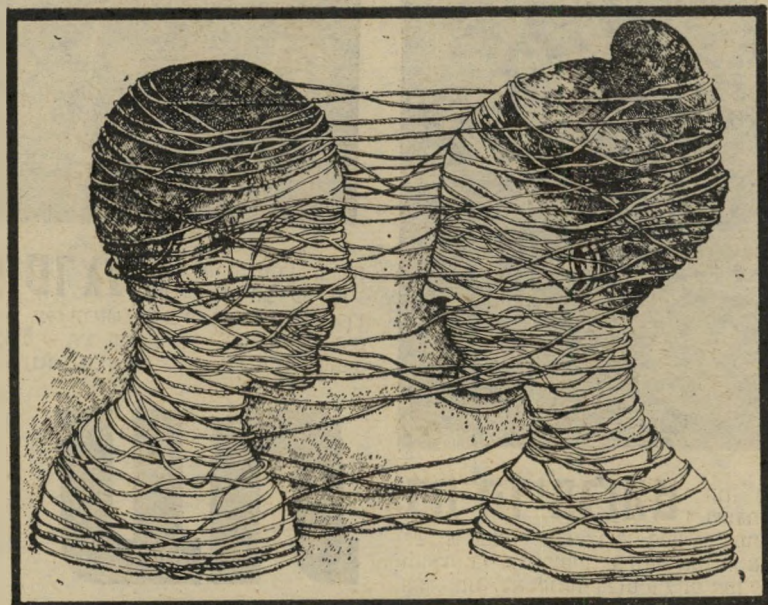
ציטוט זה, רצוי שימהר אל פח איסקף העיתונים עבור הוועד-למען-החייל, ויק- וזה שימצא בתוכו את גיליון על-המישור מה-9.5.75, עם מאמרו של בן-עזר. בן-עזר אינו אמן רק על הסיפוריות המודרנית, או ההוויות הארוטיות-תנא-טיות-קולקטיביות. הוא שולט גם ברזי הקלאסיקה. בביקורת שפירסם על שתי אהיות מאת אלברט שטיפטר**, הוא פותח בציטוט עמית לשירבוט, יורם בר-נובסקי: את, צופן כתבתו של שטיפטר טר הגדיר יפה יורם ברונובסקי, כמאמרו על „עובדיה“ (הארץ) (1.5.73) ב" אומרו: „הצופן של שטיפטר הוא, למי עשה, צופן של כל אסיקה גדולה. זו יצרה לעצמה לשון מיוחדת, אירונית-אוטליית, כאשר המונח „שלווה אפית“ כבר הוא-עצמו עשוי לסמן משהו הפוך משלווה...“

בן-עזר ממשיך להיתלות בברונובסקי הניתלה באחרים, ומוסיף: ועוד הוא אי-מר (ברונובסקי), כי לקרא העברי יש, כמרומה, סוג של הכנה לשיפטר, הע" שוויה להקל עליו את ההכנה... ההכנה היא עגנון. מי שעמור על תחבולות הא"י רוניה האפית של עגנון, יידע לראות, מבעד למפוחה האירילי שטופה על הא"י פיקה של שטיפטר, את המציאות האנטי-אירילית... ועל-מנת שהקרא הנבוכך לא יודק הפעם לציטוטי בן-עזר מבן-עזר, וגם לא של בן-עזר מברונובסקי, מוסיף בן-עזר ברשימתו: היה זה שטיפטר ש-לימד את קורצווייל לקרוא נכון את עני-נו...“

תמונה זו עלולה להעלות כמה היר-זורים נוגים, ועל-טיבועים, בדבר האין-שבו לימד שטיפטר בן המאה ה-19 (1805-1868) את ברוך קורצווייל בן המאה ה-20 (1907-1972), לקרוא את ש"י עג-נו.

היות שהשליש הראשון של רשימה זו נועד לרומם את אמנות-הציטוט של בן-עזר, הרי בשליש השני הוא שב יעוסק בספר אחר, פרי-עטו של שטיפטר: אוי-נב דווקא „עובדיה“, שאינו נושא אוי-אירילי כלל וכלל, אפשר למצוא עיק-בות בסיפורו של עגנון, „עידו ועינים“ שאף הוא אינו סיפור במסווה אירילי, ואף לא בעל אפיקה אירונית, אלא סר-פוריהלום בעל אוי-סימלי מפורש, ב-סיגנון סיפורי הפוריאליסטיים של עג-נו...“

ועל-מנת שהקרא הנבוכך יבין במה עסקין, שולח אותו בן-עזר שוב למאמר אחר של בן-עזר: (על הקבלה זו, שבה מצויים רמזים כמיקבליים, עמדתו בר-שימתי על „עובדיה“, ב"על המשמרי" (13.4.73)... ובהגיעו בסופו של דבר לבי-קורת הספר התובע ביקורת, הוא מצוין כלאחר-יד: ואילו, לשתי אהיות, שהן כאמת נופילה בעלת סממנים של מפוחה אירילי וש"י אפיקה אירונית, התקשיות למצוא מקבילות אצל עגנון...“

בפתח רשימתו על חתול ועכבר * לגיני-טר גראס, הוא מתייחס לאוסקר מצארט, גיבור תוף הפח של אותו המחבר **: אתנחנתו האנארכית של אוסקר עושה אותו לגורם מפורר, כמו סכין חדה, ה" חותכת בשכבות החברה הגרמנית ומציגה אותו בכל עירומו ונלענתו... הדימוי ה" חלול „לגורם מפורר, כמין סכין חדה“ הינו כרכיכה של אבסורד. או חותך - או מפורר.

סיגנונו הכימעט-פרולטארי של בן-עזר, שבו הוא מתחלק בחוויית קריאת הספר עם קוראי הרשימה, בניסוחים כמו: זל-גבינו הקוראים - אין הכדל אם סיבת היעלמותו של מאלקה היא פביעתו או עויקתו, שהרי מחוג החיים שגידלוהו, ומאיותו עולם שמתואר בספר - הוא נעלם לנצח... באמת, לגבינו הקוראים, מדוע שנקרא ספרים, או רשימות על ספרים מספריות זרות? לגבינו הקור-אים בשאלת השאלה, מדוע טרח אהוד בן-עזר לפרסם ספר-מסות וראיונות באנגלית העוסק ב"חוג החיים שגידלוהו...“ תחת הכותרת שאננים בציון, ולא מצא טעם לתרגמו עבורנו לעיברית?

אלא שתכונתו העיקרית של בן-עזר, שהיא כאמור לצטט את עצמו, שבה על עצמה במרבית רשימותיו, והוא כותב ברשימה על חתול ועכבר: בניסיון להפין את משמעות דמותו של אוסקר כתבתי בשעתו (על המישר" (9.5.75) כי אוי-סקר הוא חלק מאותה הווייה אפלה, אשר מפניה הוא בורח ואליה הוא עורג כל ימיו; הווייה אירונית, תנאמית וקולק-טיבית. וכך ממש הם אולי גם נפשו וקורותיו של העם הגרמני בתקופה ש"י גראס מתאר... והקרא המטיל ספק ב-

השונים ממנה: לחיבתם הנודעת של הברוטים להולכי-על-ארכע תמיד מצאתי הערצה... אלא שהערצה זו היא גם מת-חכמת: אף כי מדקשה היה בעיני כיצד היא מתיישבת עם קולחן-הציור... במחצית רשימתה, המוצגת כביקורת, ומשמשת כמראה של התבטאות ויפיו-עצמי, מצהירה הגבי בן-הרצל: עלי לשוב ולהפעים כי ספרות של בעלי-חייב (לא „על בעלי-חיים“ - ד.ע.) מעניינת אותי רק במידה שהיא נוצרת מתוך הת-ייחסות אנתרופוצנטית, הרואה את האדם במרכז... מאחר שהקרא מודה עם ה" בעיות האנתרופוצנטיות“ שלה, היא יר-דת אל קהל-הקוראים, ומספרת על ה" דהותה עם: ספאלון וטרוצקי כשני החי-זרים או הסוס כפרולטריון - ב"חזות" החיות“ לגורני אורוול... היא מעלימה מן הקוראים את העובדה שאורוול הת-כוון גם לטוטאליטריות המערבית, וגם להיטלר.

לבסוף, בהגיעה לקראת סוף הצגת יכול-תה וידיעותיה, עוברת הגבי יהודית אר-ריין בן-הרצל, לעסוק בניבעת ווטרישר עצמה, והיא קובעת בין השאר: תורת הנפש הארכית משוללת לחלוטין את הבישר לאהוב. קשה, כך נראה לי למצוא עניין ביצורים שאינם ניחנים ביכולת לאהוב... ולקרא נותר לאמץ את הגותה האינפנטילית של מחברת הרשימה, ועד אשר יקום ויגמנד פרויד של הארנבים, ייחשוף את ניבכי אהבתם, אין בכוחו ל-אהוב את הארנבים שאינם אהבים.

ב. „כתבתי בשעתו...“ אהוד בן-עזר מגלים ז'אנר-עצמאי בפי-נחל-ביקורת זה. עבורו משמשים הספ-רים המתורגמים לעברית כפרוימו שבי-עדה הוא בוחן את השקפותיו, מציג את רפרטואר-הקריאה שלו, ומצטט את עצמו כדיברי אלוהים חיים.

א. „התייחסות אנתרופוצנטית“

בין „מגיפות-התרבות“ שפשו בעשור האחרון בשדה הסיפרות העברית, בולטת לה מגיפת „המבקרים הנרקסיים“, הפר-נים מדי יום שישו אל קוראיהם, ומשת-פים אותם בפולחן האהבה-העצמית של עצמם, תוך הצגה בלתי-חדלה של מאגרי-הציטאות, האפריוזים ושאר אביורי-התהדרותם.

מבקרים אלה נוהגים אך לעיתים נדיר-דות טעם לטרות אל העם ממיגדליהם, ולטרות בפירסוד רשימה ערכית על יצירה של סופר ישראלי, עבורם, הסיפרות המקור-מית היא מוקצה-מחמת-מיאוס. קשה ל-התהדר בביקורתה העולמית. מבקרים פאונד, ת.ס. אליוט, מוסוליני או ג'יימס ג'ויס.

הסיפרות המקומית נחותה מדי עבורם, ואין טעם לטרות בה. הסיפרות המקומית גם אינה מפרנסת שבוועני-סיפרות, אנ-ציקלופדיות ואלמנכים למיניהם, שניתן כלאחר-יד לצטט מהם, לתמצת, ולערוך את מיטב החוכמה העולמית. מבקרים אלה מתאימים עצמם ומרכולתם לרמות-שונות של אוכלוסיה: קוראי עיתון-ה-ערב, מצטטי יומון הצווארון-הלבן, ומ' שועבדי עיתונות-המפעלים למיניה. קצ-רה היריעה מהביא את כל המחוללים על הבר-מינו המקומי, כך שיש להניח ש-שלושה מתוך מחנה המתהדרים יביאו תמונת-מצב שלמה.

סיגנונה של יהודית אוריין בן-הרצל הוא המוני והפחות מתימר. היא עממית בסיוגונה, כפי שניתן ללמוד בפתיחת רשימתה על גבעת ווטרישר לריצ'ארד אדמס **: מי שאיננו מבחין בין שפן לארנב, כמוני, איננו כשיר מן השפת לקרוא ולבקר ספר, „שכל כולו ארנבונים וברנבונים...“ אלא שמיד מרגיעה היא את קוראיה, ומוסיפה: נסיבות מקי-לות לבורותי זו מצויות במסורת יהודית כימעט „לאומית“. אם לדייק: יותר מו"י רח-אירופית, המשתקפת גם בסיפרות...

מבעד לחיפוש הטבע אצל ח"נ ביא-ליק, וחיפושיהמין של אלכסנדר פורט-נוי: ב"מקובלות פורטנוי" מתפעל (באי-רוניה) מן השיקפה היודעת להבחין בין אילנות למיניהם... ממשכה גבי בן-הר-צל בהצטדקותיה המאופרות לפני הקור-אים: כרי לי שכל טעמו המופלאים של „גבעת ווטרישר“ שחש חיכו של מי ש-אינו בן-כרית, אינם מגיעים אלי... הטע-מים שאינם מגיעים אליה מביאים אותה, למרות הכל, להתבטא בקינאתה לברוטים

* יהודית אוריין בן-הרצל, אהוד בן-עזר, יורם ברונובסקי. ** הוצאת „זמורה, ביתג, מודן.“ *** השפן הינו בעלי-חיים יונק, בגודל ארנבת, אך שונה ממנה בחבנה גופו ושייך לסידרה מיוחדת - השפניים. רגלי השפן קצרות, בפרקים האחרונים של רוב אצבעותיו ציפורניים מעוגלות כעין פרי-סות קטנות. בלשון-הדיבור יש המכנים טעות את הארנבת - שפן.

* הוצאת „תרמיל“.
** הוצאת „תרמיל“.

* הוצאת „מסדה“.
** הוצאת „זמורה, ביתג, מודן“.